

تاریخ اندیشه‌های سیاسی در غرب

نویسندگان

دکتر ابوالقاسم طاهری

استاد دانشگاه علامه طباطبائی

مهدی عباسی

ویرایش نو

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور : طاهری، ابوالقاسم، ۱۳۲۰ -
مشخصات نشر : تاریخ اندیشه‌های سیاسی در غرب / تألیف ابوالقاسم طاهری.
[ویرایش ۲] - تهران: قومس، ۱۳۷۹.
مشخصات ظاهری : ۳۲۸ ص.: عکس.
شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۵۵۱۶-۴۹-۷
وضعیت فهرست‌نویسی : فیا.
یادداشت : پشت جلد به انگلیسی:

Abolghassem Taheri :
History of western political Thoughts

رده‌بندی کنگره : ۲۲۷/ط۲ : JA۸۱
رده‌بندی دیویی : ۳۲۷/۵۵۰۵۶
شماره کتابشناسی ملی : ۷۹-۱۹۴۸۳ م.

www.ketab.ir

نام کتاب: تاریخ اندیشه‌های سیاسی در غرب
نویسندگان: دکتر ابوالقاسم طاهری - مهدی عباسی
طراح جلد: محدثه موسوی
نوبت چاپ: چهاردهم
سال چاپ: ۱۴۰۲
شمارگان: ۵۰۰
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۵۱۶-۴۹-۷
چاپ و صحافی: سعید دانش
نشانی ناشر: تهران، خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، پایین‌تر از لبافی‌نژاد، کوچه بهار، شماره ۱۱
تلفن و نمابر: ۶۶۴۷۰۱۶۲ - ۶۶۴۷۰۱۵۳ - ۶۶۴۹۱۰۰۰
قیمت: ۷۰۰/۰۰۰ ریال

www.ghoomes.com

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار
۱۳	یونان باستان
۱۶	سقراط
۲۵	افلاطون
۳۰	عدالت
۳۱	فضیلت
۳۳	نقش عدالت در پیوند میان دولت و شهروندان
۳۵	هدف آموزش
۳۷	بنیان دولت
۳۸	ریشه جنگ
۳۹	پیدایش طبقه پاسداران
۴۰	تربیت پاسداران
۴۲	انتخاب پاسداران
۴۳	جامعه سیاسی و منشور دولت
۴۶	دولت طبقاتی
۴۹	مقایسه دولت طبقاتی افلاطون با دموکراسی و کمونیسم
۵۰	زندگی اشتراکی پاسداران
۵۴	حکومت فلاسفه (فیلسوف شاه)
۵۷	فیلسوف برتر از قانون
۶۰	ارسطو
۶۲	ماهیت دولت
۶۸	توجیه بندگی
۷۱	مال و ثروت
۷۳	شهروند

۷۶	انواع حکومت‌ها
۷۸	دموکراسی و دفاع از برتری مردم
۸۰	برتری قانون
۸۵	اپیکور
۹۰	کلیون
۹۴	شکاکین
۹۷	رواقیون
۱۰۱	مارکوس تولیوس سیسرو
۱۰۳	تعریف دولت
۱۰۳	تقدم قانون ازلی بر تمام قوانین مثبت
۱۰۹	دعوی دین و دولت
۱۱۳	سنکا
۱۱۶	پیدایش کلیسا و مسأله اطاعت در برابر مسیح
۱۱۸	دولت و مذهب مکمل یکدیگر
۱۱۹	وفاداری مردم به قدرت سیاسی و روحانی
۱۲۱	اندیشه و آثار مکتوب سنکا
۱۲۳	قرون وسطی
۱۲۵	آگوستین قدیس
۱۲۶	شهر خدا
۱۳۰	عدالت
۱۳۱	صلح
۱۳۲	صلح جهانی
۱۳۴	بردگی و توجیه آن
۱۳۵	رابطه کلیسا و دولت
۱۳۷	توماس آکوئیناس
۱۳۸	اندیشه سیاسی آکوئیناس
۱۴۳	توجیه بندگی
۱۴۴	قانون
۱۴۷	اطاعت دولت از مذهب

۱۵۱	رنسانس
۱۵۴	نیکولو ماکیاولی
۱۵۵	نوزایی اندیشه سیاسی
۱۵۹	اندیشه سیاسی ماکیاولی
۱۶۲	دیدگاه ماکیاولی راجع به قانون الهی و طبیعی
۱۶۵	قول و پیمان شهریار
۱۷۰	فضیلت و بخت
۱۷۲	حکومت‌ها
۱۷۲	برتری دولت‌های آزاد و آزادی دولت
۱۷۵	امپریالیسم
۱۷۶	ناسیونالیسم
۱۷۹	تناقض در اندیشه ماکیاولی
۱۸۲	توماس مور
۱۸۳	اتوبیای توماس مور
۱۸۸	فرجام توماس مور
۱۸۹	ژان بُدن
۱۹۲	تعریف دولت
۱۹۳	حاکمیت
۱۹۵	پادشاهی
۱۹۷	علل انقلاب‌ها
۱۹۸	اندیشه سیاسی ژان بُدن
۲۰۱	توماس هابز
۲۰۲	اندیشه سیاسی هابز
۲۰۴	لویاتان
۲۰۹	دولت‌ها
۲۱۰	قرارداد اجتماعی
۲۱۳	حق طغیان
۲۱۵	حکمران مطلق
۲۱۷	حکومت‌ها
۲۱۷	رابطه دولت و کلیسا

به نام خداوند جان و خرد

پیشگفتار

اندیشه سیاسی عبارت است از کوشش برای تعیین اهدافی که به لحاظ عقلی امکان تحقق دارد و همچنین تعیین ابزارهایی که موجب دستیابی به آن اهداف بشود. بنابراین اندیشمند سیاسی کسی است که دارای مجموعه‌ای از افکار و اهداف باشد و ابزارهای رسیدن به آن اهداف را در اندیشه خود ارائه نماید. همچنین بتواند درباره اندیشه و آراء خود به شیوه عقلانی و منطقی استدلال کرده تا حدی که اندیشه او دیگر تنها آراء و افکار شخصی او نبوده و از چارچوب ذهنی فردی عبور کند. اندیشه سیاسی را می‌توان به شکل کلی به دو دسته تقسیم کرد: دسته اول، اندیشه‌های اندیشمندانی که در پی آسیب‌شناسی اجتماعی و چاره‌جویی مسائل سیاسی نیستند و تنها بیان علمی یا فلسفی سیاست و پدیده‌های سیاسی را دنبال می‌کنند. هدف آنها تنها توضیح و تبیین بی‌طرفانه علمی یا فلسفی درباره علت‌ها و کارکردها و دلایل وجودی واقعیت‌ها و پدیده‌های سیاسی است. دسته دیگر، اندیشه و تفکرات اندیشمندانی که به دنبال آسیب‌شناسی و ارائه راه‌حل برای مشکلات و رهایی بشر از مسائل و بحران‌های موجود است.^۱

از گذشته‌های دور، اندیشیدن درباره سعادت و بهزیستی انسان و شیوه‌های حکومت و همچنین ساخت جامعه از اصول اساسی دانش سیاست بوده است. اندیشمندان سیاسی با بررسی و پویش مشکلات و بحران‌های موجود در پی چاره‌جویی و رفع آنها و شیوه‌های مطلوب رسیدن به اهداف متعالی جامعه بوده‌اند.

اندیشه سیاسی تأثیر شگرفی در رفتار آدمی دارد و اعمال انسان برآیند عقاید و اندیشه‌های او است. سیر تاریخ را نه تنها رخدادهای بزرگ که پاره‌ای از آثار بزرگ رونق بخشیده‌اند، و این آثار اغلب در وقوع آن رخدادها سهیم بوده‌اند. هر اندیشه عملکرد خاص به خود را می‌طلبد و هر عملی را نمی‌توان با هر اندیشه‌ای به کار گرفت. عقاید خرافی هیچ‌گاه زمینه‌ساز کشور متمدن

با امکانات پیشرفته نخواهد شد و از سوی دیگر اندیشه‌های والا و متمدن، اعمال خرافی را نتیجه نخواهند داد. بنابراین تا وقتی که اندیشه‌های متری بین افراد و نخبگان یک کشور به سمت تعالی و پیشرفت نباشد، امکان توسعه در آن کشور وجود نخواهد داشت. به همین خاطر اندیشه سیاسی با دموکراسی و حدود آزادی انسان و میزان اقتدار دولت و غیره در ارتباط است که دایره هر کدام از این دو را اندیشه سیاسی تعیین می‌کند و در زندگی عمومی و اجتماعی مردم تأثیر مستقیم و نقش انکارناپذیری دارد و همه امور زندگی تحت سیطره فلسفه و اندیشه سیاسی حاکم بر انسان‌های موجود در اجتماع خاص است.

هیچ پژوهشگر واقع‌بین و بی‌نظری نمی‌تواند منکر تأثیر عمیق انسان‌ها در محیط زندگی خود شود، همان‌گونه که اثر محیط را نیز نباید انکار کرد. بدین لحاظ می‌توان به درجه و میزان تأثیر تفکر این دانشمندان پی برد تا بتوان راه وصول به هدف را مشخص نمود. این دانشمندان و شخصیت‌های برجسته تاریخ، مردان اندیشمند و صاحبان علم و معرفتند که به بشریت فرهنگ و تمدن داده‌اند (البته با کمک تمام افراد بشر). ارزش و اهمیت این انسان‌های ارزشمند را هیچ صاحب عقلی نمی‌تواند انکار نماید. پس شناخت تفکر و اندیشه آنان جهت اطلاع و آگاهی دانشجویان علاقه‌مند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در کنار این دانشمندان، سیاستمداران، سرداران، نامداران، رهبران و خلاصه حادثه‌آفرینانی هستند که اغلب از آوازه‌ای بلند ولی شخصیتی حقیر برخوردارند. این ابرمردان به ظاهر بزرگ جلوه کرده، ولی به واقع عاری از بزرگی بوده‌اند و تفکرات و دیدگاه‌های غلط ارتجاعی و واپس‌گرایی آنها میلیون‌ها انسان را به خاک و خون کشانده و ضمن خسارت‌های جبران‌ناپذیر سعی داشته‌اند بشریت را به عقب برگردانند. مثال این قبیل افراد سزار، هیتلر، موسولینی و... می‌باشند. اینجاست که درک می‌کنیم سزارها، هیتلرها، موسولینی‌ها و دیگران چه نظرات موحشی برای بشریتند. زیرا دزدی، فساد، چپاول، رشوه، آدم‌کشی، ترور و کشتن انسان‌ها توسط آنان نیز عملی قهرمانانه توجیه می‌شود. بدین‌سان کشمکش‌ها، علایق و صف‌بندی‌های نیروهای سیاسی و اجتماعی در هر عصر و دوره‌ای در شکل‌گیری و تکوین اندیشه‌های سیاسی آن دوره نقش انکارناپذیری دارند.

هدف اندیشه سیاسی کارآمدی حکومت و اداره بهتر جامعه است. اندیشمندان سیاسی در پی حل بحران‌های موجود در جامعه هستند. لذا بحران برای آنها پرسش ایجاد می‌کند و آنها در پی پاسخ‌گویی به آنها برمی‌آیند. و همچنین ضمن ترسیم یک نظام سیاسی و راه‌حل‌ها، سعی می‌کنند تا کمبودها و نقائص نظام‌های پیشین برطرف شود. بنابراین اندیشمندان سیاسی در جست‌وجوی ارائه تصویری جامع و نسبتاً منسجم از زندگی سیاسی هستند.

تفکر و اندیشه نتیجه مشکلات و پرسش‌ها هستند و خود این پرسش‌ها و مشکل‌ها از اوضاع و

احوال اجتماعی برمی‌خیزد و این نظرات سیاسی بازتاب اوضاع و احوال اجتماعی جامعه هستند و می‌کوشند در چارچوب نظام فکری و با روشی جامع و علمی برای حل مشکل و بحران‌های موجود در جامعه پاسخ گویند و راه‌حل‌های منطقی و معقول و حساب شده ارائه دهند.

پس اندیشیدن و درس گرفتن از گذشته، جزء اجتناب‌ناپذیر زندگی انسان است و اصولاً هیچ عملی بدون اندیشه متصور نیست. بنابراین هر جا که انسان و جامعه هست، اندیشه سیاسی نیز هست. فایده عملی اندیشه سیاسی و کاربرد اندیشه به منظور ترسیم جامعه ایده‌آل، بهبود رابطه مردم و حکومت‌ها، کارآمد کردن حکومت‌ها، احیای حقوق مردم، تبیین وظایف و تکالیف و حقوق متقابل ملت‌ها و دولت‌ها، کاربرد در سیاستگذاری عمومی و برنامه‌ریزی کشور و غیره است.

بنابراین آثار اندیشمندان یکی از زیباترین شاهکارها و ارمغان‌های تاریخ و سرنوشت است. این آثار هم از لحاظ محتوا و هم از نظر شیوه بیان، از اهمیت فراوان برخوردارند. زیرا بسیاری از تفکرات و آثار آنان - از هنگام نشر تاکنون - در تکوین و توسعه فکر انسانی اثر بسیاری گذارده‌اند. برای آنان که به تفکر با ارزش ارج می‌نهند و نگران آینده جامعه بشری هستند، خواندن آثار اندیشمندان و شناخت تفکرات آنان رهنمونی پرارزش است.

یکی از اهداف این کتاب شنایی دانشجویان با نظرات دانشمندان و همچنین با مفاهیم، اصطلاحات و تفکر آنان و شناسایی اندیشه‌های سیاسی غرب است. کارهای این فیلسوفان و اندیشمندان بخشی از بنیاد فرهنگ و تمدن غرب بوده است و در پرورش اندیشه‌های سیاسی غرب، نویسندگان و متفکران سهم بسیاری داشته‌اند که کاوش در آثار آنان را ضروری می‌نماید.

ساختار کتاب در چهار بخش سازمان‌دهی شده است: بخش اول، یونان باستان که به بررسی اندیشه‌های اندیشمندان و فیلسوفان اولیه یونان مانند سقراط، افلاطون، ارسطو، اپیکور و همچنین فلسفه‌های کلیون، شکاکین، رواقیون، سیسرو و سنکامی پردازد. در بخش قرون وسطی، اندیشه‌های سیاسی آگوستین و توماس آکوئیناس مورد بررسی قرار می‌گیرد. در بخش رنسانس به بررسی افکار و اندیشه‌های نیکولو ماکیاولی، توماس مور، ژان بُدن و توماس هابز پرداخته می‌شود. بخش آخر که دوره روشن‌اندیشی (روشنگری) است نظریات و اندیشه‌های جان لاک، مونتسکیو، ژان ژاک روسو، ادموند بُرک، جرمی بنتام، هگل و کارل مارکس بررسی شده است.